

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n muuttamisesta (HE 57/2023 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Kirsi Päivänsalo, sosiaali- ja terveysministeriö
- vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo, Vanhusasiavaltuutetun toimisto
- ryhmäpäällikkö Hanna Koskinen, Kansaneläkelaitos
- tutkimuspäällikkö Jussi Tervola, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- edunvalvontapäällikkö Anne Perälähti, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Akava ry
- Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- STTK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslakia. Lääkekorvausjärjestelmän lääkekustannusten vuosiomavastuun tasoon ehdotetaan tehtäväksi pysyvä tasomuutos vuoden 2024 alusta. Esityksen tavoitteena on välttää vuosiomavastuun määrän merkittävä nousu vuosiomavastuun vuoden 2023 määrääikäisen tason jäädytyksen jälkeen ja tukea siten paljon lääkkeitä käyttävien asemaa. Lisäksi vuosiomavastuun määrän tarkistamista koskevaa säännöstä ehdotetaan selkeyttäväksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

Valiokunnan mietintö StVM 8/2023 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan, että sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisen lääkekorvausjärjestelmän lääkekustannusten vuosiomavastuuseen tehdään pysyvä tasomuutos vuoden 2024 alusta lukien.

Esityksen taustalla on vuoden 2023 alusta voimaantullut lainmuutos (1230/2022), jolla jäädytettiin vuoden 2023 vuosiomavastuu vuoden 2022 tasolle. Määräaikaisen muutoksen voimassaolon päättyessä vuoden 2023 lopussa voimassa olevan vuosiomavastuun tarkistamista koskevan lainsäädännön mukaan vuosiomavastuun määrään olisi tehtävä vuodelle 2024 kahden edellisen vuoden indeksikorotukset. Ehdotetun tasomuutoksen seurauksena vuoden 2024 indeksitarkistuksessa otetaan huomioon vain kansaneläkeindeksin muutos vuodesta 2023 vuoteen 2024.

Esityksessä sairausvakuutuslain 5 luvun 8 §:n 1 momentissa säädettyä vuoden 2014 tasoista vuosiomavastuuta ehdotetaan alennettavaksi noin 41 eurolla 534,75 euroon. Tällöin 13.10.2023 vahvistetun kansaneläkeindeksin pisteluvun (1911) mukaan vuosiomavastuun määrä on 626,94 euroa vuonna 2024 eli vuosiomavastuu nousisi noin 35 eurolla vuoden 2023 tasosta (592,16 e). Ilman esitettyä muutosta vuosiomavastuu nousisi noin 676 euroon. Esityksen mukaan vuosiomavastuun alentaminen lisää sairausvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksen menoja yhteensä noin 17 miljoonalla eurolla, josta valtion osuus on noin 11 miljoonaa euroa.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää kannatettavana esityksen tavoitetta välttää lääkekorvausten vuosiomavastuun määrän nousu kahdella indeksitarkistuksella ja siten tukea paljon lääkkeitä käyttävien asemaa ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Esityksen vaikutusarviointien mukaan vuosiomavastuun alentamisesta hyötyvät ne vakuutetut, jotka maksavat lääkkeitä nykylainsäädännön perusteella yli ehdotetun uuden lääkekaton eli yli 626,94 euroa vuodessa. Kaiken kaikkiaan muutoksesta hyötyy simuloinnin mukaan noin seitsemän prosenttia kaikista lääkekorvauksia saaneista eli 258 300 henkilöä. Korkeat lääkekustannukset ovat yleisempiä vanhemmissa kuin nuoremmissa ikäryhmissä, joten muutoksesta hyötyvät painottuvat eläkeikäisiin. Vuosiomavastuun ylittäneet henkilöt painottuvat matalampiin tuloryhmiin (65 % kuuluu viiteen alimpaan tulodesiiliin) ja simulointien mukaan toimeentulotukea sai yli seitsemän prosenttia vuosiomavastuun ylittäneistä henkilöistä.

Valiokunta toteaa, että Suomessa terveydenhuollon maksut ja lääkkeiden omavastuuosuudet ovat Pohjoismaihin ja moniin muihin Euroopan maihin verrattuna korkeat. Pienituloiset kotitaloudet käyttävät suhteellisesti suuremman osan tuloistaan sosiaali- ja terveyspalveluihin ja lääkkeisiin kuin suurituloiset. Tästä näkökulmasta esitettyä reilun 30 euron suuruisia korotusta lääkkeiden vuosiomavastuuseen voidaan pitää korkeahkona etenkin, kun ottaa huomioon, että paljon lääkkeitä käyttävien henkilöiden toimeentuloon vaikuttaa myös muuhun sosiaaliturvaan samanaikaisesti tehtävät etuuksia pienentävät sopeuttamistoimenpiteet, asiakasmaksujen ja asiakasmaksukaton nouseminen vuoden 2024 alusta sekä lääkkeiden arvonlisäverokannan nouseminen.

Valiokunta toteaa, että esityksen vaikutusten arviointia vaikeuttaa se, ettei vaikutusarvioinnissa ole huomioitu edellä mainittuja samanaikaisesti voimaantulevia muita muutoksia, jotka vaikuttavat paljon lääkkeitä käyttävien toimeentuloon. Lääkkeiden vuosiomavastuun nousu ja asiakas-

Valiokunnan mietintö StVM 8/2023 vp

maksumuutokset eivät myöskään sisälly sosiaali- ja terveysministeriön erikseen julkaisemaan muistioon vuodelle 2024 ehdotettujen sosiaaliturvan muutosten yhteisvaikutuksista (Vuoden 2024 sosiaaliturvamutosten yhteisvaikutusten arviointi, sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Valiokunta korostaa, että tietoon perustuvan päätöksenteon mahdollistamiseksi lainvalmistelussa tulee pyrkiä arvioimaan samaan aikaan voimaantulevien etuus- ja asiakasmaksumuutosten yhteisvaikutukset ja painottaa kokonaisvaltaisen arvioinnin mahdollistavien vaikutusarviointimallien kehittämisen tärkeyttä.

Valiokunta kiinnittää myös huomiota siihen, että nykyinen vuosiomavastuu kohdistaa maksuraisuuden alkuvuoteen. Valiokunta pitää tärkeänä, että pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti lääkekorvausten vuosiomavastuun jakaminen osiin toteutetaan mahdollisimman pikaisesti hallituskaudella. Lisäksi valiokunta toistaa näkemyksensä (mm. StVM 39/2020 vp) siitä, että paljon lääkkeitä ja palveluita käyttävien asiakkaiden aseman helpottamiseksi tulee selvittää terveydenhuollon maksukaton sekä sairausvakuutuslain mukaisen lääkekaton ja matkakaton yhdistämistä. Hallitusohjelman mukaan maksukattoja koskevia selvitystarpeita on tarkoitus arvioida edelleen lääkekorvausten vuosiomavastuun jaksottamisesta koskevasta uudistuksesta saatavien kokemusten pohjalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 57/2023 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 9.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Milla Lahdenperä kok
varajäsen Laura Meriluoto vas

Valiokunnan mietintö StVM 8/2023 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 8/2023 vp

Vastalause

Perustelut

Vuonna 2023 lääkkeiden vuosiomavastuuseen (lääkekatto) ei poikkeuksellisesti tehty indeksikorotusta osana toimenpiteitä kansalaisten ostovoiman tukemiseksi, ja vuosiomavastuu jäädettiin vuoden 2022 tasolle. Nyt hallituksen esityksen tarkoituksena on välttää lääkekaton merkittävä nousu palattaessa vuoden 2024 alusta toistaiseksi voimassa olevan lainsäädännön soveltamiseen määräaikaisen vuosiomavastuun jäädytyksen jälkeen. Käytännössä esitetään, että lääkekattoon jätetään pysyvästi tekemättä vuoden 2023 indeksikorotus. Muutoksen vaikutus muodostuu merkittäväksi nyt korkean inflaation aikana (-7,3 % vuoden 2024 tasossa). Tämä on kannatettava toimi. Kuitenkin vuoden 2024 osalta hallitus ei aio jäädyttää lääkekattoa, vaan se nousisi yli 30 eurolla 625,30 euroon.

Emme voi hyväksyä korotusta lääkekaton tasoon. Lääkekaton nosto voi johtaa lääkehoidon aloitusten viivästymisiin, hoitotaukoihin ja tilanteisiin, joissa lääkkeitä tarvitseva henkilö joutuu valitsemaan lääkkeiden ja muiden välttämättömien päivittäisten hyödykkeiden välillä. Pienituloiset kotitaloudet käyttävät suhteellisesti suuremman osan tuloistaan sosiaali- ja terveystalouteen ja lääkkeisiin kuin suurituloiset. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan joka viides aikuinen joutuu jo nyt tinkimään ruoasta, lääkkeitä tai lääkärikäynneistä rahanpuutteen vuoksi. Suomessa noin 3,8 prosenttia väestöstä kokee erittäin suuria terveysmenojen maksutaakkoja. Osuus on korkea verrattuna muihin Pohjoismaihin ja Länsi-Euroopan maihin, ja lääkkeet ovat yksi merkittävä tekijä sairauksista syntyvän taloudellisen taakan hoidossa.

Hallitus on kohdistamassa useita leikkaustoimia pienituloisten ihmisten sosiaaliturvaetuuksiin. Lisäksi useiden etuuksien indeksikorotukset aiotaan jäädyttää koko hallituskauden ajaksi. Hallitus kohdistaa suuret säästöpainot myös hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin sekä aikoo myöhemmin nostaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja. Näiden leikkausten lisäksi hallitus aikoo jatkossa nostaa lääkkeiden alennetun arvonlisäverokannan 14 prosenttiin. Verokannan nosto korottaa lääkkeiden hintaa, mikä entisestään vaikeuttaa pienituloisten ihmisten tilannetta etenkin, jos lääkkeitä tarvitsee paljon, mutta lääkekatto ei vuoden aikana täyty.

Katsomme, että lääkkeiden vuosiomavastuu tulisi jäädyttää edelleen, eli jättää se vuoden 2023 tasolle (592,16 euroa).

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 8 § muutettuna seuraavasti: (Vastalauseen muutosehdotus)

Vastalauseen muutosehdotus

**Valiokunnan mietintö StVM 8/2023 vp
Vastalause**

8 §

Vuosiomavastuu ja oikeus lisäkorvaukseen

(1 ja 2 mom. kuten StVM)

Poiketen siitä, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, vuonna 2024 vuosiomavastuun rahamäärä on 592,16 euroa. (Uusi)

Helsingissä 9.11.2023

Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén vihr
Laura Meriluoto vas
Hilkka Kemppe kesk